

OBSAH

PŘEDMLUVA	11
1. MENDELOVSKÁ DĚDIČNOST (B. Otová)	13
1.1 Základní genetická terminologie	13
1.2 Monohybridismus	14
1.3 Dihybridismus	16
1.3.1 Interakce nealelních genů	17
2. VYUŽITÍ MENDELOVÝCH ZÁKONŮ V MEDICÍNĚ (B. Otová)	21
2.1 Monogenně děděná onemocnění	21
2.1.1 Autosomálně recesivní onemocnění (AR onemocnění)	21
2.1.2 Autosomálně dominantní onemocnění (AD onemocnění)	25
2.1.3 Gonosomální recesivně dědičná onemocnění (GR onemocnění)	27
2.1.4 Gonosomálně lokalizovaná dominantně dědičná onemocnění (GD onemocnění)	30
2.1.5 Vybrané příklady Mendelovsky děděných fyziologických znaků	31
2.2 Procvičování	32
3. MULTIFAKTORIÁLNÍ DĚDIČNOST (B. Otová)	35
3.1 Polygenní (kvantitativní) determinace	35
3.1.1 Odvození jednoduchého modelu polygenní dědičnosti	35
3.2 Multifaktoriální determinace znaku	37
3.2.1 Dědivost (heritabilita)	38
3.3 Dvojčecí metoda	39
3.4 Model prahového efektu	40
3.5 Multifaktoriálně podmíněné vady a choroby člověka	41
3.5.1 Prevence polygenních chorob	43
3.6 Procvičování	43
4. VAZBA GENŮ (B. Otová)	45
4.1 Rekombinace a vazba genů	46
4.1.1 Mapová vzdálenost	49
4.1.2 Jednotka mapové vzdálenosti	51
4.2 Genetické poradenství a vazba	53
4.2.1 Využití genetických polymorfismů v diagnostice – vazebná analýza pomocí markerů	53
4.2.1.1 Rodokmenová studie	53
4.2.1.1.1 Haplotyp (haploidní genotyp)	55
4.2.1.2 Vazebná analýza pomocí polymorfismu délky restričních fragmentů	57
4.3 Mapování a sekvenování genomu	59
4.3.1 Fyzikální a genetická mapa	59
4.3.2 Projekt mapování lidského genomu (Human Genome Project)	59
4.4 Procvičování	60

5. POPULAČNÍ GENETIKA (B. Otová)	63
5.1 Zákonnost Castle-Hardy-Weinbergova (C-H-W).....	63
5.1.1 Odhad genových frekvencí.....	64
5.1.2 X vázané geny a geny s mnohotnou alelií.....	65
5.1.3 Polymorfismus.....	66
5.1.3.1 Populační polymorfismus.....	66
5.1.3.2 Genetické polymorfismy.....	66
5.2 Selektce.....	67
5.2.1 Selektce proti recesivním homozygotům.....	67
5.2.2 Preference heterozygotů.....	68
5.3 Mutace.....	68
5.3.1 Indukované mutace.....	69
5.3.2 Rozdělení mutací podle vlivu na nositele mutace.....	70
5.3.3 Mutačně-seleční rovnováha.....	70
5.4 Migrace.....	70
5.5 Příbuzenské sňatky.....	70
5.5.1 Inbred (inbreeding).....	72
5.5.2 Genetická zátěž populace.....	73
5.6 Struktura populací.....	73
5.6.1 Genetický drift.....	73
5.6.2 Efekt zakladatele (efekt hrdla lahve).....	75
5.7 Procvičování.....	75
6. BUŇKA A BUNĚČNÉ DĚLENÍ (B. Otová)	77
6.1 Prokaryota a eukaryota.....	77
6.1.1 Prokaryota – bakterie.....	77
6.1.2 Eukaryota.....	77
6.2 Buněčný cyklus somatických buněk eukaryot.....	79
6.2.1 Interfáze.....	79
6.2.1.1 G1 fáze.....	79
6.2.1.1.1 Intracelulární regulace buněčného cyklu.....	80
6.2.1.2 S fáze.....	81
6.2.1.3 G2 fáze.....	81
6.2.2 Mitóza.....	81
6.2.3 Buněčná smrt – Apoptóza.....	82
6.3 Meióza.....	83
6.3.1 Průběh meiózy.....	84
6.3.2 Gametogeneze.....	87
6.3.2.1 Spermatogeneze.....	87
6.3.2.2 Oogeneze.....	87
6.4 Procvičování.....	89
7. CYTOGENETIKA (B. Otová)	91
7.1 Lokalizace DNA v jádře lidských somatických buněk.....	91
7.1.2 Interfázní chromosom (chromatin).....	92
7.1.3 Mitotický chromosom.....	92
7.2 Karyotyp.....	96
7.2.1 Metody zpracování a barvení chromosomů.....	96
7.2.1.1 Cytogenetické vyšetření.....	96
7.2.1.2 Cytogenetické barvicí techniky.....	96
7.2.1.3 Molekulární cytogenetika.....	97
7.3 Změny struktury nebo počtu chromosomů.....	98
7.3.1 Numerické odchylky – aneuploidie a polyploidie.....	98
7.3.2 Onemocnění podmíněná numerickými odchylkami a jejich hlavní fenotypové charakteristiky.....	99

7.3.2.1	Numerické odchylky autosomů	99
7.3.2.2	Aneuploidie heterochromosomů	100
7.3.2.3	Změny struktury chromosomů (strukturní aberace) a jimi podmíněné syndromy	101
7.4	Procvičování	105
8.	MOLEKULÁRNÍ GENETIKA (B. Otová)	107
8.1	Centrální dogma	108
8.2	Chemie nukleových kyselin	110
8.3	DNA	110
8.3.1	Denaturace DNA	111
8.3.2	Velikost genomu	111
8.3.3	Typy DNA	112
8.3.4	Replikace DNA	113
8.4	RNA	115
8.4.1	Ribosomální RNA	115
8.4.2	Transferová RNA	116
8.5	Transkripce	117
8.5.1	Promotor	117
8.5.2	Posttranskripční úpravy	117
8.5.3	Reversní transkripce	118
8.6	Translace	119
8.6.1	Genetický kód	120
8.6.2	Průběh translace	121
8.7	Regulace genové exprese	122
8.8	Mutace a reparační mechanismy	123
8.8.1	Reparace DNA	123
8.9	Genové inženýrství	123
8.9.1	Analýza DNA	124
8.9.2	Polymorfismus délky restričních fragmentů (RFLP)	125
8.9.3	Southernův přenos	126
8.9.4	Polymerázová řetězová reakce	126
8.9.5	Sekvenování DNA	128
8.9.6	Genové banky a genové knihovny	128
8.9.7	DNA čipy (expresní profilování)	129
8.9.8	DNA diagnostika	130
8.10	Procvičování	133
9.	BUNĚČNÁ SIGNALIZACE (B. Otová)	133
9.1	Typy signálních molekul	135
9.2	Typy signalizací	136
9.2.1	Lokální mediátory	137
9.2.2	Přímá mezibuněčná komunikace	138
9.2.3	Synaptické signalizace	138
9.2.4	Endokrinní signalizace	138
9.2.5	Intrakrinní signalizace	139
9.3	Receptory	139
9.3.1	Iontové kanály	139
9.3.2	Receptory spojené s aktivací G proteinů	139
9.3.3	Membránové receptory s enzymatickou aktivitou	140
10.	IMUNOGENETIKA (B. Otová)	141
10.1	Imunita a imunologie	141
10.1.1	Imunita nespecifická	141
10.1.2	Imunita specifická	141
10.1.2.1	Antigen	142
10.1.2.2	Specifická imunitní reakce anticipující	142

10.2	Imunitní reakce	143
10.2.1	Bílé krvinky a jejich funkce	143
10.2.1.1	T lymfocyty	143
10.2.1.2	B lymfocyty	144
10.2.2	Imunoglobuliny	144
10.2.3	Přestavby genových segmentů imunoglobulinů	146
10.3	Antigenní výbava somatických buněk člověka	147
10.3.1	Systém AB0	147
10.3.2	Systém MN	147
10.3.3	Systém Rh	148
10.3.3.1	Fetální erytroblastóza	149
10.3.4	Hlavní histokompatibilitní systém (HLA)	149
10.3.4.1	Populační genetika HLA	150
10.3.4.2	Asociace HLA antigenů a chorob	151
10.4	Transplantace	152
10.4.1	Transplantační pravidla	152
10.4.2	Reakce štěpu proti hostiteli (GVHR)	153
10.4.3	Transplantace u člověka	154
10.5	Alergie	154
10.6	Imunodeficity	154
10.7	Procvičování	155
11.	GENETIKA ONKOGENEZE (B. Otová)	157
11.1	Mechanismus vzniku nádorové buňky	157
11.1.1	Protoonkogeny	158
11.1.2	Tumor-supresorové geny	158
11.1.3	Mutátorové geny	159
11.2	Rodinný a sporadický výskyt nádorového onemocnění	160
11.3	Kumulace mutací v buňce vedoucí k maligní transformaci	162
11.4	Mutagenní faktory vnějšího prostředí a geny sekundárně ovlivňující vznik nádorů	163
11.4.1	Chemické látky	163
11.4.2	Fyzikální vlivy	163
11.4.3	Biologické vlivy	163
11.5	Imunitní systém a nádorová onemocnění	164
11.6	Cytogenetická charakteristika nádorového růstu	165
11.7	Preventivní opatření a směry terapie	167
11.8	Procvičování	168
12.	POČETÍ A PRENATÁLNÍ VÝVOJ (R. Mihalová, B. Otová)	169
12.1	Početí a časný vývoj zárodku	169
12.1.1	Genomický imprinting	169
12.1.2	Infertilita, sterilita	170
12.1.3	Asistovaná reprodukce	171
12.2	Prenatální vývoj	171
12.3	Buněčná specifikace v průběhu prenatálního vývoje	172
12.3.1	Kmenové buňky	172
12.3.1.1	Terapeutické využití kmenových buněk	173
12.3.2	Diferencované buňky	173
12.4	Genetická kontrola prenatálního vývoje	173
12.4.1	Molekulární aspekty vývoje	173
12.4.1.1	HOX geny	174
12.4.1.2	PAX geny	174
12.4.1.3	Morfogeny	175
12.4.1.4	Diferenciace pohlaví	175
12.5	Inaktivace chromosomu X	175
12.5.1	X chromatin	177

12.6	Vrozené vývojové vady	176
12.6.1	Teratogeny a jejich působení	176
12.6.2	Nemoci matky	180
12.7	Procvičování	180
13.	POSTNATÁLNÍ VÝVOJ ČLOVĚKA (B. Otová)	181
13.1	Dětský věk	181
13.2	Růst	181
13.2.1	Sekulární akcelerace	182
13.2.2	Funkční zvláštnosti dítěte	182
13.3	Puberta	183
13.4	Střední věk, životní styl a jeho význam pro člověka	183
13.4.1	Vymezení a charakteristika středního věku	183
13.4.1.1	Faktory ovlivňující zdraví	184
13.5	Biologie stárnutí	185
13.5.1	Teorie stárnutí	185
13.5.1.1	Definování procesu stárnutí	185
13.5.1.2	Evoluce a stárnutí	186
13.5.1.3	Biologické příčiny stárnutí – teorie	186
13.5.2	Buněčné aspekty stárnutí	187
13.5.2.1	Buněčné dělení a stárnutí	187
13.5.2.1.1	Teloméry	187
13.5.2.1.2	Regulace buněčného cyklu	188
13.5.2.1.3	Apoptóza	188
13.5.3	Molekulární aspekty stárnutí	189
13.5.3.1	Volné radikály, peroxidace lipidů, antioxidanty	189
13.5.3.2	Mutace	190
13.5.3.3	Vápník	190
13.5.3.4	Glykace	192
13.5.4	Genetická predispozice stárnutí	193
13.5.4.1	Progerie a progerické syndromy	193
13.5.5	Multifaktoriálně podmíněné choroby vyššího věku	194
13.5.5.1	Genetická predispozice	195
13.5.5.2	Faktory vnějšího prostředí / cílené zásahy ovlivňující proces stárnutí	196
13.5.6	Imunitní systém	196
13.5.7	Kalendářní stáří, dlouhověkost	196
14.	NUTRIGENETIKA A FARMAKOGENETIKA (B. Otová)	199
14.1	Farmakogenetika	199
14.2	Farmakogenomika	199
14.3	Nádorová onemocnění	200
14.3.1	Cytochromy P450	200
14.3.1.1	AmpliChip CYP450 test	201
14.3.2	Tamoxifen	201
14.3.2.1	Variabilita genu <i>CYP2D6</i>	202
14.3.3	5-fluorouracil (pyrimidinový analog)	202
14.3.4	Azathioprin	202
14.3.5	Irinotecan (lék CAMPTO)	203
14.4	Tuberkulóza	203
14.5	Antidepresivum paroxetin	203
14.6	Primachin	204
14.7	Mnohočetná léková rezistence (MDR)	204
14.7.1	ATP (adenosintrifosfát)-vázající membránové transportéry (ABC transportéry)	204
14.7.1.1	P-glykoprotein	204
14.8	Nutrigenetika a nutrigenomika	204
14.8.1	Nutrigenetika	204

14.8.2	Nutrigenomika	205
14.8.3	Monogenně děděná variabilita genu	205
14.8.3.1	Fenylketonurie	205
14.8.3.2	Perzistující tolerance laktózy	205
14.8.4	Autoimunitní onemocnění	206
14.8.4.1	Celiakie (glutenová enteropatie)	206
14.8.4.2	Diabetes mellitus I. typu	206
14.8.5	Multifaktoriálně determinované choroby	207
14.8.5.1	Diabetes mellitus II. typu	207
14.8.5.2	Kardiovaskulární choroby	207
14.8.5.3	Nutrigenetika a nádory	208
14.8.5.4	Metabolismus alkoholu	208
15.	LÉKAŘSKÁ GENETIKA (R. Mihalová)	211
15.1	Genetická konzultace	211
15.2	Metody genetické prevence	212
15.2.1	Prevence nádorových onemocnění	212
15.2.2	Prevence vrozených vad	212
15.2.2.1	Primární (prekoncepční) prevence	212
15.2.2.2	Sekundární (prenatální) prevence	213
15.2.2.3	Terciární (perinatální a postnatální) prevence	215
15.3	Etické a právní problémy lékařské genetiky	215
15.3.1	Ochrana osobních údajů	215
15.3.2	Právo informované volby	215
15.3.3	Umělé ukončení těhotenství	216
15.3.4	Presymptomatická diagnostika	216
15.3.5	Asistovaná reprodukce	216
16.	PROCVIČOVÁNÍ – VÝSLEDKY	219